

СТАНОВИЩЕ
ЗА
ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА
СНЕЖАНКА МИХАЙЛОВА, РЕДОВЕН ДОКТОРАНТ, НА ТЕМА
**“Театър на мисълта:
взаимовръзка между философия, театър и
пърформанс”**

ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОНС „ДОКТОР“ В ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 2.3.
ФИЛОСОФИЯ (ФИЛОСОФИЯ С ПРЕПОДАВАНЕ НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК)
ОТ ПРОФ. Д-Р НИКОЛАЙ МИХАЙЛОВ, СУ „СВ. КЛ. ОХРИДСКИ“, ФЖМК

Представеният дисертационен труд е в обем от 168 страници и е разделен на две основни части, всяка от които се състои от по няколко глави – 5 в първата и 4 във втората. В текста присъстват Увод и Заключение, както и внушителна библиография на английски, италиански и български езици, наброяваща почти двеста източника, значително постижение за един докторски (ОНС) труд. Още на пръв поглед проличава ангажирания подход на докторанта към темата, систематизирането на текста и открояването на акцентите на изследването. Замисълът на колегата е да изследва взаимовръзката на театъра, философията и сценичните изкуства с фокус върху феминистките практики в Италия от края на 60-те до 90-те години на миналия век. Това е един изключително оригинален и иновативен подход, очертаващ едно ново поле на изследване, една философия на театъра, боравеща умело с понятията и анализираща практиките, въведени и утвърдени от феминисткото движение в Италия и неговите философски идеи. Особено интересен и като тема и като начин на изложение и обосноваване е успешния опит на дисертанта да изследва и представи театъра „не като представление, а като методология на групови форми на мислене“ с опора върху опита на италианското феминистко движение за периода 1970-1990 г., свързано и с положението, че „че за феминистките мисленето и философията произтича и от преживяванията, присъстващи в ежедневието на повечето жени“ (с.97). Цялостното ми впечатление от текста е за пълноценно и много задълбочено изследване, релевантно на заявената в заглавието тема, написано от ерудиран автор с подчертана склонност към философски анализ и аргументация, с оригинален и дори бих казал творчески поглед към театъра като философски осмислена човешка практика и с обширни знания в областта на философията, културологията, практиката на съвременни социални движения.

В класическите определения на естетиката по отношение на театъра винаги се акцентира върху развитието на формата на драмата (в нейното жанрово разнообразие) и нейния философски подтекст. Някои философи отиват още по-далече и изобщо

разглеждат историята като драма (сценарий)/театър (събитие) с нейните конфликти, герои, кулминации, характери и разбира се – зрители. Разсъждавайки за връзката театър-философия, докторантът приема за възможна отправна точка за подобно изследване позицията как „да мислим за театъра като за мисловна практика“ (с.25). В този смисъл авторът аргументирано разглежда мимезисът като театрална категория на мислене, както чрез колективен опит, така и като изпълнение (enactment), в което ученето и себетрансформацията са много важни не само индивидуално, но и за общността. Да мислиш в театрални термини означава да установяваш отново и отново нови взаимовръзки с преживяното или ако се опитам да спазя оригиналния авторов дискурс – да следваш сценария на собствения си живот и да играеш самия себе си. Дисертационният труд притежава изключителна философска проникновеност, като авторът последователно се спира и изследва подробно концепции и тези на знакови имена във философията – Мартин Хайдегер, Ж.П. Сартър, Е. Левинас, Е. Хусерл, както и основни философски понятия – истина, битие, мислене, знание, екзистенция, действие и т.н. Особено добро впечатление прави за мен четвъртата глава на дисертацията, озаглавена *Мислене и глас: Адриана Кавареро*, в която анализът се спира подробно на понятието акустична мисъл в перспективата на липсата на глас (с.67). Проф. Кавареро е философ и мислител, влиятелен автор и представител на философията на феминизма. Както напомня и докторанта, позовавайки се на проф. Кавареро, още Аристотел говори за логоса в *Поетика* като *phone semantike*, или означаващ глас. Ключовата концепция за девокализация на логоса и подчиняване на вокалното от визуалното (на гласа на означаваното) е разгледана подробно, при това във връзка с понятието за истина, един подчертано философски подход. Същото може да се каже и за редовете, посветени на идеите на Луиза Мураро, Карла Лонци¹ и фундаменталната им свързаност с феминистката мисъл.

Дисертацията във втората си част разглежда практиките на мислене-в-група, породени в контекста на втората вълна на феминисткото движение в Италия. Тук е и мястото, в което авторът демонстрира и уменията си да анализира основните изходни точки на своята концепция – пърформатив, пърформативни техники, връзката им с театъра и ролята на пърформативното в груповите практики и в женските политически

---

¹ Докторантът определя „Автопортрет“ на Лонци за изключителен концептуален пърформанс: „a unique conceptual performance, the first work of a genre that perhaps belongs to the future“ (с. 123), а по-нататък приема подхода на Лонци като пример за практика на „дълбоко доверие (commitment) в себе си“ (с.157).

движения. Както отбелязва и кандидата, прекарването на време заедно, като момент на политическо осъзнаване, е напълно ново за жените, чието единствено културно очертано пространство е личното измерение. Един от основните изводи на кандидата, който носи всички черти на оригиналност и на резултат на собствени проучвания е, че гласът е практика, а не е концепция, която се стреми да осигури друга основа за метафизиката, той навлиза на философската сцена чрез практиката (да правиш неща чрез думи, „doing things with words“, с. 112). Не теорията отваря пространство за нова практика, смята авторът, а точно обратното. Гласът се появява на фона на пресечната точка на философията, театър, пърформанс, състояла се между 1969-1990. Изследването и анализа на женската философска общност „Диотима“ придава допълнителна научна плътност на изследването и неговата основна теза – връзката между философията и пърформанса, „нещо, което може да наречем Диотима на сцената (acting Diotima)“ (с. 113).

Авторът въвежда и собствено понятие, основно за дисертационното изследване – „театър на мисълта“, за да подчертае автономността на театъра от акта на постановката или сцената (act of staging) и за означаване на пресечната точка между философия, театър и сценични изкуства. Смятам, че това понятие, както и цялостното изложение, описаните научни приноси дават една авторска, обоснована и актуална интелектуална рамка, чрез която могат да се мислят много от проблемите на съвременния социален свят. Тази рамка, по думите на автора, придава и културната релевантност на богатите форми на действия и практики и тяхното особено значение за справяне с кризите на настоящето и в крайна сметка – на опит за положителна промяна в човешките взаимоотношения. И театъра и другите форми на изкуство освен естетически си поставят и социални и политически цели като придават и културна значимост на определени ценности – зад изображенията на „жени в рамка“, както някои наричат профилните де-еротизирани портрети на жени през Ренесанса² до картините на одалиските на Матис стоят и философски предпоставки. Така е и с театъра – от класическите правила и конвенции до пиесите на наскоро починалата Меган Тери, поставящи въпроси пред политическото и социалното съзнание на обществото, вкл. и тези за мястото и ролята на жените в него като критерий за философската (мисловната) му зрялост. Това наблюдение потвърждава значимостта на избора на докторанта и като тема и като начин на нейното изследване.

---

² Примерно в картината на Пиеро дела Франческа, „Херцогиня Батиста Сфорца“.

Заклучение. За мен няма съмнение, че представения дисертационен труд на тема **“Театър на мисълта: взаимовръзка между философия, театър и пърформанс”**, притежава всички необходими качества, като отговаря убедително на критериите за тип изследване, необходимо за присъждане на ОНС „доктор“. Тя е философска по характер и представя една логически изградена панорама на автори, идеи, парадигми, понятия, както и доказва изключителната ерудиция–философска, естетическа, езикова, изследователска, преподавателска – на своя автор. Занимаващ се с фундаментални проблеми и знакови имена в областта на философията, онтологията, етиката, изкуството, историята и теорията на театъра, текстът е написан на английски език, като изключително разбираемо и дори на места увлекателно предава посланията на кандидата. Дисертацията ни запознава и с една дълга и призната европейска традиция – италианската (autocoscienza) – в осмислянето и решаването с методите на философията и изкуството на общи политически, социални, а и морални проблеми, нещо което значително обогатява българското хуманитарно знание. В оригиналната авторска позиция личат освен задълбочени познания в областта на изкуството, социалната история, естетиката, аксиологията, театъра като човешка дейност също така и самостоятелното осмисляне на тезите на феминизма – скептицизъм към „обективните“ и „вечни“ истини на философията, към почти механистичните обяснения за природата на изкуството, театъра, пърформанса, към идеята за автора или актьора, въз основа на примера на италианските му представител(к)и. Представените публикации на докторанта са изцяло релевантни на темата на неговото изследване и освен, че отговарят изцяло на минималните национални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“, показват и доказват задълбочения академичен интерес и високата практическа компетентност (интервюта и лични срещи със знакови имена на изследваните групи, работа в архив с оригинални документи и т.н.) на докторанта към проблемните полета на неговия труд и утвърждаването на нова философска система за театъра с дълбоко проследени корени в театралната и философската история. Цялостната дейност на Сн. Михайлова, доколкото мога да съдя от предоставените документи е посветена на интереса към философията, изкуството, преподаването и изобщо – на знанието. Призовавам уважаемите членове на Научното жури да присъдят ОНС „доктор“ на **Снежанка Михайлова в професионално направление 2.3. (Философия – Философия с преподаване на английски език)** като аз самият ще гласувам най-убедено за това.

София, 12.09.2023

проф. Н. Михайлов